

Kritik mot Individ- och familjenämnden i Västerås kommun för felaktig hantering av en fråga om anlitan­de av ombud

Beslutet i korthet: Under utredningen av en orosanmälan rörande barn vägrade förvaltningen ett ombud för en av vårdnadshavarna insyn i uppgifter som hos socialtjänsten omfattades av sekretess.

I beslutet konstaterar JO att ett ombuds rätt till insyn i ett ärende inte är beroende av den andre vårdnadshavarens uppfattning i frågan eller av att ombudet har juridiska kunskaper. Huvudregeln är att ombudets rätt att ta del av uppgifter i ett ärende – även sådana uppgifter som omfattas av sekretess – följer den rätt som huvudmannen har. Förvaltningen har därför hanterat ombudsfrågan från fel utgångspunkt.

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA kritik mot Individ- och familjenämnden i Västerås kommun. Klagomålen gällde att Socialkontor barn och ungdom dels upprepade gånger under våren 2012 nekat BB att ha med sig sitt juridiska ombud vid möten med socialtjänsten, dels vägrat att lämna ett skriftligt och överklagbart beslut om avvisning av ombudet.

I anmälan och bifogade handlingar redogjordes för innehållet i flera e-brev mellan BB och socialtjänsten (innehållet i dessa framgår i allt väsentligt i nedan redovisade yttrande från nämnden; JO:s anm.). Vidare anfördes bl.a. följande.

För att undkomma att lämna ett skriftligt beslut som kan överklagas kallar socialtjänsten det i stället för ett ”ställningstagande”. Genom detta agerande har socialtjänsten förvägrat BB sin lagliga rätt till möjligheten att överklaga ett beslut. Att socialtjänsten väljer att rådfråga och låta en privatperson, dvs. barnets pappa, fatta beslut åt socialtjänsten avseende vilka ombud som ska tillåtas är mycket anmärkningsvärt och synnerligen allvarligt ur rättssäkerhetssynpunkt.

Utredning

Individ- och familjenämnden anmodades att yttra sig över vad som anförts i anmälan. Nämnden beslutade att som sitt remissvar översända en skrivelse från Socialkontor barn och ungdom. Av denna skrivelse framgick bl.a. följande.

Samtal med berörda socialsekreterare

Socialsekreterare CC:s uppfattning är att de inte har fattat beslut om, eller förvägrat DD att närvara som BB:s ombud, därmed anser hon inte att de försökt att undkomma att lämna ut ett skriftligt beslut. Gällande att en privatperson rådfrågas och fattar beslut åt socialtjänsten avseende vilka ombud som skall tillåtas närvara kan handläggare inte bemöta då de inte har rådfrågat någon privatperson i ärendet. Om AA avser att de varit i kontakt med den andre vårdnadshavaren så stämmer det men är inte att betrakta som privatperson som fattat ett beslut. CC har läst igenom och godkänner den redogörelse som finns i ärendet.

Redogörelse för handläggningen i ärendet

120131

Inkommer mail från BB gällande förslag på tider för möte samt, ett förtydligande om att DD är hennes ombud, inte en stödperson.

120202

Socialsekreterare CC skickar en förfrågan till barnets andra vårdnadshavare EE om hur han ställer sig till att DD närvarar vid mötet med socialtjänsten. Svar inkommer samma dag och EE:s svar är nej.

Samma dag mailar socialsekreterare CC till BB, information om att EE säger nej till att DD närvarar.

120206

CC meddelar BB att de inte har möjlighet att träffa BB på föreslagna datum. Vårdnadshavare får istället erbjudandet om att besvara utredningsfrågorna skriftligt. Samma frågor till båda vårdnadshavare skickas med erbjudande om att besvara det muntligt i ett möte eller skriftligt. Samma dag begär BB ett avslag på att DD inte tillåts närvara på mötet, vilken grund och vilket lagstöd det grundas på.

120215

Hänvisar socialsekreterare CC i sitt svar till ett mail hon skickat till BB 120202, att hon är välkommen med sitt ombud, DD och informerar om att samtalet endast kan vara informationsinhämtande från BB och att socialsekreterare inte kan ge information då den andre vårdnadshavaren inte samtycker till det. Hänvisar till 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen. BB får förslag på tid till den 24 februari 8.30 Socialkontor barn och ungdom.

120216

Inkommer mail från BB som omgående önskar få information om tid och plats för mötet med skolan då hennes ombud vill medverka.

120217

Socialsekreterare FF kontaktar Socialstyrelsen i Stockholm, GG, som uppger att ombudet endast kan närvara om hon som vårdnadshavare själv medverkar. Socialsekreterare FF och CC avvisar då BB:s ombud att delta vid ett referensmöte med skolan som skall äga rum 120217.

120229

Inkommer mail från BB om att få ett skriftligt avslag på varför DD inte tillåts närvara på mötet. HH, konsulent skickar svar via post till BB med en fullständig redogörelse samt svar på BB:s frågor.

Sammanfattning

Individ- och familjenämndens erfarenhet är att separerade föräldrar som är i kraftiga vårdnadskonflikter *kan* ha speciella svårigheter, inte enbart för dem själva utan också i förhållande till andra myndigheter, såsom socialtjänsten. Olika

ställningstagande måste göras utifrån vårdnadshavares olika önskemål. Som framgår av dokumentationen i ärendet, finns inget beslut om att DD inte har rätt att vara BB:s ombud i utredningen gällande JJ. Socialsekreterarna CC och FF har på olika sätt erbjudit ett utredningsförfarande där handläggare kan tillmötesgå BB:s och EE:s begäran. Båda vårdnadshavare fick erbjudande om att skriftligt besvara frågorna, BB har också erbjudits att tillsammans med DD besvara frågorna muntligt, med restriktion att handläggare inte kan röja uppgifter om den andre vårdnadshavaren. Konsulent HH skickade 120229 per brev ett särskilt förtydligande till BB med detta innehåll.

Bedömning

Utifrån den dokumentation som framgår i ärendet, bedöms att handläggningen i ärendet utifrån givna förutsättningar har skett med beaktande av vårdnadshavares rättsäkerhet.

Nämnden bifogade journalanteckningar.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Den som för talan i ett ärende får, enligt 9 § första stycket förvaltningslagen (1986:223), FL, anlita ombud eller biträde. Med ombud avses någon som har muntlig eller skriftlig fullmakt från parten att föra hans eller hennes talan. Som huvudregel gäller att ett ombuds rätt att ta del av uppgifter i ett ärende – även sådana uppgifter som omfattas av sekretess – följer den rätt som huvudmannen har. Om ett ombud visar oskicklighet eller oförstånd eller på annat sätt är olämplig kan myndigheten enligt 9 § andra stycket FL avvisa honom eller henne som ombud. Ett sådant beslut kan överklagas.

FL innehåller inte några principiella begränsningar hänförliga till ett ombuds kvalifikationer, exempelvis att ombudet måste ha juridisk utbildning. En part har i princip rätt att fritt välja vem som ska vara hans eller hennes ombud. Det är således fullt möjligt att som ombud anlita en bekant eller nära släkting (se t.ex. JO:s ämbetsberättelse 1992/93 s. 417).

Av utredningen framgår att BB avsåg att låta DD företräda henne som ombud under socialtjänstens utredning rörande dottern JJ. Förvaltningen uppfattade också saken på det sättet. JJ:s andra vårdnadshavare, EE, lämnade på fråga från förvaltningen inte sitt samtycke till att DD deltog vid möten under utredningen.

Vad som har kommit fram visar inte att förvaltningen i formell mening vägrat DD att vara ombud för BB i ärendet. Det har således inte varit aktuellt med något beslut om att avvisa DD. Däremot framgår att förvaltningen med hänvisning till EE:s inställning till DD:s medverkan och till att DD inte var ett ”juridiskt ombud” ansåg sig ha skäl att vägra DD insyn i sekretessbelagda uppgifter rörande JJ. Utredningsförfarandet lades upp i enlighet med den bedömningen.

Som framgår ovan har DD i sin roll som BB:s ombud haft rätt till insyn i sådana uppgifter som BB för egen del kunnat ta del av. I situationer som den nu aktuella finns det inte något utrymme för att ge den andre vårdnadshavaren inflytande över frågan om ett ombuds rätt till insyn. Vilka juridiska kunskaper ett ombud har

saknar i sig betydelse. Mot denna bakgrund kan jag konstatera att förvaltningen hanterat frågan om DD:s roll som ombud från fel utgångspunkt.

Vad AA anfört i övrigt föranleder inte något uttalande från min sida.

Jag har denna dag fattat beslut i ett annat ärende som rör liknande klagomål mot Individ- och familjenämnden i Västerås kommun (JO:s ärende dnr 6448-2011). Även i det beslutet har jag funnit att förvaltningen hanterat en fråga om anlitan­de av ombud på ett felaktigt sätt. Jag förutsätter att nämnden i framtida ärenden beaktar de uttalanden som jag har gjort i besluten.

Ärendet avslutas med den kritik som innefattas i det ovan anförda.